

Sygn. akt II KK 289/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 października 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Michał Laskowski (przewodniczący, sprawozdawca)
SSN Kazimierz Klugiewicz
SSN Andrzej Tomczyk

Protokolant Patrycja Kotlarska

przy udziale prokuratora del. do Prokuratury Krajowej Krzysztofa Urgacza,
w sprawie **D. D.**

w przedmiocie zadośćuczynienia

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 6 października 2022 r.,

kasacji wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawcy

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z dnia 26 października 2021 r., sygn. akt II AKa 85/21

utrzymującego w mocy wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 21 grudnia 2020 r., sygn. akt VIII Ko 74/20,

- 1. uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym;**
- 2. zarządza zwrot na rzecz wnioskodawcy opłaty od kasacji w kwocie 750 zł (siedemset pięćdziesiąt złotych).**

UZASADNIENIE

Działający w imieniu D. D. pełnomocnik wniósł o zasądzenie kwoty 114 000 zł tytułem zadośćuczynienia za doznaną przez D.D. krzywdę, która wynikała z niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania w okresie od dnia 18 czerwca 2015 r. do dnia 1 września 2015 r. w sprawie prowadzonej wówczas przez Prokuraturę Okręgową w Jeleniej Górze (sygn. akt V Ds.[...]), a następnie przez Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze (sygn. akt III K 70/17).

Wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 21 grudnia 2020 r., sygn. VIII Ko 74/20, wniosek ten został oddalony w całości.

Pełnomocnik D. D. wniósł apelację od tego wyroku zarzucając mu obrazę przepisów postępowania, to jest art. 552 § 4 k.p.k., art. 552 § 4 k.p.k. w zw. z art. 60 § 2 k.p.k. w zw. z art. 5 ust. 5 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 r. W apelacji sformułowano nadto zarzut błędu w ustaleniach faktycznych. Pełnomocnik wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy kwoty 114 000 zł.

Po rozpoznaniu apelacji pełnomocnika D. D., Sąd Apelacyjny w Warszawie, wyrokiem z dnia 26 października 2021 r., sygn. II AKa 85/21, utrzymał zaskarżony wyrok w mocy.

Kasację od tego wyroku wniósł pełnomocnik wnioskodawcy. Zaskarżył wyrok w całości i zarzucił mu rażąco obrazę przepisów prawa procesowego, która miała istotny wpływ na treść wyroku, a mianowicie naruszenie:

1. art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k. poprzez naruszenie reguł rzetelnej kontroli instancyjnej i zaniechanie prawidłowego rozpoznania zarzutów apelacji pełnomocnika wnioskodawcy,
2. art. 552 § 4 k.p.k. poprzez błędne i niezasadne przyjęcie, że tymczasowe aresztowanie D. D. nie było niewątpliwie niesłuszne, podczas gdy niewątpliwą niesłuszność tymczasowego aresztowania ustala się nie tylko z punktu widzenia momentu jego zastosowania, ale również poprzez pryzmat końcowego rozstrzygnięcia, czego Sąd drugiej instancji nie wziął pod uwagę,
3. art. 552 § 4 k.p.k. w zw. z art. 5 ust. 5 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 r. poprzez błędne

przyjęcie, że zaliczenie okresu tymczasowego aresztowania na poczet kary o charakterze wolnościowym w tej samej sprawie wyklucza możliwość uznania tymczasowego aresztowania za niewątpliwe niesłuszne i przyznanie wnioskodawcy zadośćuczynienia.

Pełnomocnik wnioskodawcy wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania.

W pisemnej odpowiedzi na kasację prokurator wniósł o jej oddalenie jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja pełnomocnika wnioskodawcy okazała się zasadna i konieczne stało się uwzględnienie zawartego w niej wniosku. Na wstępie przypomnieć wypada, że zaskarżone kasacją rozstrzygnięcie zapadło na tle specyficznych okoliczności faktycznych niniejszej sprawy. D. D. w dniu 18 czerwca 2015 r. zatrzymany został przez funkcjonariuszy Straży Granicznej w K.. Postawiono mu zarzut dokonania na terenie Holandii wewnątrzwspólnotowego nabycia środków odurzających w postaci żywicy konopi innych niż włókniste, w łącznej ilości 1225 g, a następnie przewożenia ich samochodem na terytorium Rzeczypospolitej, to jest zarzut dokonania przestępstwa z art. 55 ust. 1 w zw. z art. 55 ust. 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (czyn tego rodzaju stanowi zbrodnię w rozumieniu prawa karnego).

Postanowieniem Sądu Rejonowego w Jeleniej Górze z dnia 20 czerwca 2015 r. (sygn. Kp 497/15) zastosowano wobec D. D. środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania na okres 3 miesięcy. Postanowieniem Prokuratora Prokuratury Okręgowej w Jeleniej Górze z dnia 1 września 2015 r. uchylono stosowanie tego środka. Wyrokiem Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze z dnia 25 października 2018 r., sygn. akt III K 70/17, D. D. uznany został za winnego zarzucanego mu czynu i przy zastosowaniu nadzwyczajnego złagodzenia kary wymierzono mu karę roku pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 2 lat próby oraz karę 180 stawek dziennych grzywny po 20 zł każda. Na poczet orzeczonej kary grzywny Sąd zaliczył skazanemu okres tymczasowego aresztowania. Wyrok ten utrzymany został w mocy przez Sąd

Apelacyjny we Wrocławiu, sygn. akt II AKa 40/19. W toku postępowania ustalono, że D. D. nabył w Holandii środki odurzające w celu wspomżenia terapii paliatywnej swojej matki, która chorowała na raka trzustki, a środki te poprawiały jej samopoczucie, zmniejszając ból. Powyższych ustaleń dokonano na podstawie wyjaśnień D.D., które w toku postępowania uznano za wiarygodne. Matka wnioskodawcy zmarła w trakcie stosowania wobec niego tymczasowego aresztowania.

Przechodząc do rozważań nad zasadnością zarzutów kasacji rozpocząć należy od stwierdzenia, że odpowiedzialność Skarbu Państwa za niesłuszne skazanie i wykonanie kary (art. 552 § 1, 2 i 3 k.p.k.) oraz za niewątpliwie niesłuszne stosowanie tymczasowego aresztowania (art. 552 § 4 k.p.k.) jest odpowiedzialnością na zasadzie ryzyka. To państwo ponosi ryzyko prowadzenia postępowania karnego, w trakcie którego dochodzi do tymczasowego aresztowania. W orzecznictwie pogląd ten jest uznawany co najmniej od czasu wydania przez Sąd Najwyższy uchwały z dnia 15 września 1999 r., w sprawie I KZP 27/99, OSNKW z 1999 r., z. 11-12, poz. 72. Stosowanie najsurowszego środka zapobiegawczego, polegającego na pozbawieniu wolności powinno mieć miejsce *ultima ratio*, to jest wtedy, gdy żaden inny środek zapobiegawczy nie może zabezpieczyć prawidłowego toku postępowania. Siłą rzeczy stan sprawy, który miał miejsce w momencie stosowania tymczasowego aresztowania może w toku postępowania ulec tak daleko idącej zmianie, że może okazać się, iż środek ten stosowano niewątpliwie niesłusznie. Z tego powodu słuszność stosowania tymczasowego aresztowania powinna być oceniana przez pryzmat okoliczności istniejących w czasie jego stosowania oraz biorąc pod uwagę ostateczny rezultat postępowania. W tym zakresie zgodzić się należy z wywodami zawartymi w kasacji.

Pełnomocnik wnioskodawcy ma również rację podkreślając, że zasądzeniu zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie nie sprzeciwia się co do zasady sytuacja, w której doszło do późniejszego skazania tymczasowo aresztowanego na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. Zgodzić się także wypada z twierdzeniem, że późniejsze zaliczenie okresu tymczasowego aresztowania na poczet orzeczonej kary grzywny nie wyklucza *a priori* możliwości zasądzenia odszkodowania i

zadośćuczynienia na podstawie art. 552 § 4 k.p.k. Sąd fakt takiego zaliczenia może uwzględnić przy ustalaniu wysokości odszkodowania (art. 553a k.p.k.). Możliwość taka nie dotyczy jednak wysokości zadośćuczynienia, które powinno być przyznane w pełnej wysokości (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 lipca 2019 r., sygn. V KK 104/17).

Sąd Okręgowy rozpoznający wniosek w pierwszej instancji skupił się w swych rozważaniach nad kwestią zasadności stosowania tymczasowego aresztowania w chwili jego zastosowania i doszedł do wniosku, że skoro D.D. zarzucono dokonanie zbrodni z art. 55 ust. 1 w zw. z art. 55 ust. 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, a co więcej w efekcie uznano go za winnego tego przestępstwa, to nie można uznać, by zastosowanie tego środka zapobiegawczego było niewątpliwie niesłuszne.

Sąd Apelacyjny podzielił tę linię rozumowania i to mimo sformułowania przez pełnomocnika wnioskodawcy w apelacji zarzutu niekompletności rozważań sądu pierwszej instancji. Sąd ten nie przeprowadził natomiast badania zasadności stosowania tymczasowego aresztowania w odniesieniu do całego okresu jego stosowania. Tymczasem bezpośrednio po zastosowaniu tego środka zapobiegawczego przedstawiono dokumentację medyczną dotyczącą stanu zdrowia matki D. D., dostarczono szereg publikacji związanych z terapeutycznym działaniem substancji przewożonej przez granicę, a w sprawie aresztowanego interweniowały organizacje społeczne, m. in. Helsińska Fundacja Praw Człowieka, politycy i indywidualne pisma składali obywatele. Dopiero śmierć matki tymczasowo aresztowanego spowodowała, że następnego dnia uchylono stosowanie tego środka zapobiegawczego.

Sąd odwoławczy powinien zbadać, czy konieczne było stosowanie tymczasowego aresztowania aż do 1 września 2015 r. i rozważyć czy wniosek o zadośćuczynienie nie może w realiach tej sprawy być zasadny choćby w części. Istnieje bowiem możliwość miarkowania wysokości zadośćuczynienia. Brak powyższych rozważań stanowił naruszenie reguł postępowania odwoławczego i w toku ponownego rozpoznania sprawy powinien być usunięty. Nie oznacza to, że po powyższych ustaleniach i rozważaniach sąd odwoławczy wyda orzeczenie odmienne od dotychczasowego, niemniej w obecnym stanie rzeczy argumentacja

przemawiająca za oddaleniem wniosku nie jest pełna. Warto jednocześnie zastanowić się, czy w realiach tej nietypowej sprawy organy państwa rzeczywiście nie mają sobie nic do zarzucenia a stosowany środek zapobiegawczy był adekwatny do okoliczności nie tylko w chwili zatrzymania i zastosowania tymczasowego aresztowania, ale także w każdym następnym dniu postępowania, w trakcie którego do akt wpływały kolejne dokumenty świadczące o motywach działania D. D.

[as]